

INCLUSIEVE RUIMTE

auteur

KENNISWERKING

INHOUDSTABEL

<u>DEFINITIE</u>	3
<u>ARTIKEL</u>	4
<u>PRAKTIJKVOORBEELDEN</u>	7
<u>EXPERTEN</u>	8
<u>TOOLS & METHODIEKEN</u>	9
<u>VORMING</u>	10
<u>LEESLIJST</u>	11

DEFINITIE

Een inclusieve ruimte is een fysieke, sociale of digitale omgeving waarin iedereen zich [welkom, veilig en erkend voelt, ongeacht achtergrond, identiteit, beperking of levensstijl](#). Het is een plek waar verschillen niet genegeerd, maar erkend en gewaardeerd worden en waar mensen kunnen participeren zonder angst voor uitsluiting, discriminatie of grensoverschrijding.

Deep Dive

Een inclusieve ruimte ontstaat niet vanzelf. Haar vormgeven vraagt om voortdurende inzet, reflectie en actie van organisatoren, medewerkers, partners en deelnemers. Het gaat om meer dan infrastructuur of regels: ook de sociale omgangsvormen, de organisatiecultuur en machtsverhoudingen bepalen of een plek werkelijk inclusief is.

Concepten zoals safe(r) spaces en brave spaces geven richting aan deze oefening. De begrippen helpen organisaties om stil te staan bij spanningen rond identiteit, macht en veiligheid. Safe(r) spaces creëren een context waarin mensen zich veilig voelen, terwijl brave spaces ook ruimte maken voor kritische dialoog en spanningen – onmisbaar voor structurele verandering. Safe(r) spaces creëren ruimte voor zorg, brave spaces voor confrontatie. Een inclusieve ruimte vindt een werkbare balans tussen beide. Vrijtijdsbesteding is essentieel voor welzijn, ontmoeting en expressie. Toch zijn niet alle plekken even veilig of open voor iedereen. Uitsluitingsmechanismen zoals racisme, seksisme, validisme of transfobie werken ook door in onze vrijetijdssector. Evenementen en organisaties zijn moeilijk bereikbaar geworden. Welke mechanismen sluiten uit en wat weerhoudt iemand om naar je aanbod te komen? In [dit artikel](#) lees je meer over de manier waarop je je als vrijetijdsorganisatie bewust kan worden van uitsluitingsmechanismen.

[Een inclusieve ruimte versterkt kortom niet alleen de individuele beleving, maar ook de maatschappelijke impact van cultuur, jeugdwerk, sport en vrije tijd](#). Via inclusieve ruimtes wordt echte verbinding mogelijk, in verschil.

ARTIKEL

Kenmerken van een inclusieve ruimte

Een inclusieve ruimte is meer dan een toegankelijke plek. Het is een omgeving – fysiek, digitaal en sociaal – waar álle mensen zich welkom, veilig en gewaardeerd voelen. Waar drempels bewust worden weggewerkt en verschillen worden erkend en omarmd. Een plek waar iedereen kan participeren en zichzelf zijn.

Dergelijke ruimtes ontstaan niet vanzelf. Ze vragen voortdurende inzet. Ze bouwen op bewustzijn, dialoog en de moed om ook ongemak en spanning aan te gaan. Een inclusieve ruimte herken je aan [zes samenhangende kenmerken](#) die elkaar versterken.

Toegankelijkheid. Fysieke toegankelijkheid (in- en uitgangen, toiletten, zitplaatsen, zichtlijnen) vormt een basisgegeven maar moet samengaan met digitale toegankelijkheid (leesbare en meertalige communicatie, ondertiteling, toegankelijke inschrijvingsprocedures, ...) en sociale toegankelijkheid (vriendelijke ontvangst, duidelijke informatie, geïnformeerde en verwelkomende medewerkers). Toegankelijkheid werkt het best wanneer het principe vanaf het eerste ontwerp (van een gebouw, een website) wordt meegenomen (Universal Design) zodat aanpassingen achteraf de uitzondering zijn en niet de norm.

Sociale veiligheid. Dit betekent dat mensen zich veilig voelen in hun deelname aan de vrijetijdsactiviteit, niet alleen fysiek maar ook emotioneel. In de praktijk letten we op de vier P's: personeel (opgeleid en aanspreekbaar), publiek (regels en omgangscodes), partners (duidelijke afspraken rond gedrag en verantwoordelijkheid) en programmatie (inhoud die inclusief en kritisch omgaat met macht en verschil). Sociale veiligheid vraagt heldere afspraken, laagdrempelige meld- en begeleidingskanalen en zichtbare vertrouwenspersonen.

Representatie en herkenning. Mensen moeten zichzelf weerspiegeld zien in wie aanwezig is, wie het woord voert, welk verhaal wordt verteld. Representatie gaat verder dan symbolische aanwezigheid: binnen vrijetijdsorganisaties gaat het om echte invloed op inhoud en besluitvorming. Wanneer verschillende identiteiten en achtergronden zichtbaar zijn in het team, in de programmatie én in het communicatiemateriaal, neemt herkenning toe en voelen meer mensen zich uitgenodigd om mee te doen.

Ruimte voor dialoog, verschil en expressie. Een inclusieve ruimte biedt mogelijkheden om zich te uiten, meningen te delen en onenigheid te bespreken zonder dat dit onmiddellijk leidt tot uitsluiting. Dat vraagt goede moderatie, formats die gesprek stimuleren (zoals deep democracy) en een cultuur die het conflict niet vermijdt maar er constructief mee omgaat. Grenzen worden gerespecteerd, de idee van leren en herstellen is ingebouwd in processen.

Bewustzijn rond privileges en blinde vlekken. Organisaties die inclusief willen werken ontwikkelen reflexen om eigen aannames te herkennen: wie nemen we als norm-publiek? Welke talen en codes gebruiken we? Welke kosten en onzichtbare voorwaarden leggen we op? Dit bewustzijn vertaalt zich in concrete acties: actieve outreach, het aanpassen van communicatie en het betrekken van mensen met verschillende leefwerelden in besluitvorming.

Bereidheid om ongemak te verdragen en bij te leren. Inclusie is geen afgevinkt project maar een voortdurend leerproces. Organisaties die dit omarmen durven fouten toe te geven, hebben structuren voor herstel en blijven investeren in opleiding en reflectie. Dit betekent ook dat er momenten zullen zijn waarop keuzes moeten worden gemaakt rond wie aan tafel zit, welke middelen worden vrijgegeven. Die keuzes moeten transparant en verantwoord worden genomen.

Samen vormen deze kenmerken een **praktisch en normatief kompas**: aandacht voor infrastructuur en communicatie, ingebouwde sociale zorg, representatieve machtsdeling en een lerende houding. Alleen wanneer al die elementen elkaar versterken, wordt een ruimte écht inclusief.

Kerninzichten

Het voorgaande legt uit wat een inclusieve ruimte is, welke kenmerken ze heeft en welke mechanismen uitsluiting in stand houden. De kerninzichten nemen die theoretische basis en vertalen ze naar handvatten en aandachtspunten voor beleid en praktijk, zoals eigenaarschap, macht, kwetsbaarheid en structurele steun. Deze kerninzichten benadrukken dat dit proces structureel en systemisch moet zijn: inclusie vereist macht herverdelen, structurele erkenning van precare praktijken en het actief wegnemen van drempels.

Vrije tijd is een recht. Inclusief werken betekent niet alleen drempels wegnemen, maar écht ruimte creëren voor iedereen. Dat begint bij toeleiding, maar strekt zich uit tot eigenaarschap en zeggenschap.

Kwetsbaarheid als uitgangspunt. Iedereen heeft een kwetsbaarheid. Wanneer we elkaars gedeelde kwetsbaarheid erkennen, herkennen we beter structurele uitsluiting, vergroten we empathie en verlagen we drempels voor iedereen.

Precaire praktijken verdienen structurele erkenning. Veel inclusieve initiatieven bestaan op de rand van financierings- en organisatorische onzekerheden. Toeval en vrijwilligerswerk mogen niet de voorwaarden zijn voor inclusie: structurele steun is essentieel.

Macht herverdelen. Zonder herverdeling van macht blijven inclusie-inspanningen vaak symbolisch. Echte participatie betekent eigenaarschap: mensen moeten mee richting geven en beslissen.

Diversiteit ≠ checkbox. Gelijkwaardigheid vraagt maatwerk, ondersteuning en het ontwikkelen van diversvaardigheid binnen organisaties.

Twee sporen tegelijk. Kruispuntdenken (structuren aanpassen zodat ze voor iedereen werken) én doelgroepspecifiek werken (gerichte initiatieven voor groepen met specifieke noden).

PRAKTIJKVOORBEELDEN

UIT BRUSSEL EN VLAANDEREN

[Absolutely Free Festival](#)

Netwerk AFF: pionier in safer space-beleid op muziekfestivals.

[Engagement vzw](#)

Intersectioneel feministisch netwerk rond grensoverschrijdend gedrag in de kunsten.

[Safespace vzw](#)

Community builders rond safe spaces en zorgzame organisaties.

[Oranje vzw - AL Content](#)

Inclusief café en experimenteerruimte voor ontmoeting en expressie.

[Kunstencentrum BUDA / KAAP / NTGent](#)

Experimenteren met participatieve methodieken en inclusieve publiekswerking.

[Zinnema](#)

Werkt actief met Theory of Change rond inclusie en impact.

EXPERTEN

ORANJE VZW

expertise in veilige ontmoetingsplekken, cocreatie en communicatie.

DEMOS KENNISWERKING

Demos sinds 2025 deel van publiq vzw, is een ambitieuze bruggenbouwer voor organisaties en overheden die straf participatief willen werken voor én met mensen in kwetsbare posities, en versterkt zo de maatschappelijke impact van vrijetijdssectoren cultuur, sport en jeugdwerk. Demos richt de aandacht op wie dit recht niet of moeilijk kan realiseren. Demos biedt ondersteuning en advies aan organisaties die werken met kwetsbare groepen.

PUBLIQ VZW

Publi vzw beheert de UiTPAS, een systeem dat cultuur- en sportactiviteiten toegankelijk maakt voor iedereen, met speciale aandacht voor mensen in armoede.

ENGAGEMENT VZW

Engament biedt ondersteuning bij het ontwikkelen van grensoverschrijdingsbeleid en veilige werkplekken.

TILKE WOUTERS

Tilke Wouters biedt individuele en organisatiebegeleiding rond veiligheidscultuur.

KONEKT VZW

Konekt vzw biedt ondersteuning voor inclusief vrijwilligers- en personeelsbeleid.

INTER VZW

Inter vzw zorgt voor fysieke toegankelijkheid en screenings.

LEDA COLLECTIVE

Een collectief dat zich inzet voor veiliger en inclusiever nachtleven.

TOOLS & METHODIEKEN

- Zelfscan (ontwikkeld door Demos)
- 9 B's van Toegankelijkheid (Agentschap Integratie & Inburgering)
- Stellingenoefeningen en moderatietechnieken rond safe(r) spaces
- Intervisiemodellen voor reflectie in team
- Toolkit 'Maak jouw vereniging inclusief' – Konekt
- Inclusietour – Oranje vzw
- Staging Access Toolbox – rond inclusieve cultuurbeleving

VORMING

Basisvorming 'Inclusieve Ruimte' Kenniswerking publiq. Een dagopleiding voor cultuur-, muziek- en vrijetijdsorganisaties. De basisvorming 'Inclusieve Ruimte' biedt inzichten en concrete tools. Ze ondersteunt organisaties bij het herkennen van uitsluitingsmechanismen, het analyseren van de eigen cultuur en het opzetten van actieplannen.

LEESLIJST

- Ahmed, S. (2012). *On Being Included: Racism and Diversity in Institutional Life*. Duke University Press.
- bell hooks (1994). *Teaching to Transgress: Education as the Practice of Freedom*. Routledge.
- Demos (2023). *Staging Access: Toolbox voor inclusieve cultuurbeleving*.
- Sara Ahmed Blog: feministkilljoys.com – reflecties over instituties en uitsluiting
- Konekt (2022). *Toolbox Maak je vereniging inclusief*.
- Platform vzw / Safer Spaces Connected (2024). Praktijkverhalen en visies op veilige ruimte in de cultuursector.
- Krekels, I., & Deraeve, R. (2022). *Zorgzame Organisaties: Werken aan inclusieve werkplekken*. LannooCampus.
- [Shawna potter - making spaces safer](#)
- [Kunstenpunt: Grensoverschrijdend gedrag](#)
- [Code diversiteit & inclusie: Grensoverschrijdend gedrag in de cultuursector](#)
- [Engagement: Handvaten en een toolbox voor een veilige cultuur](#)
- [Sociaal.net: Safe spaces: noodzakelijk maar geen wondermiddel](#)
- [Cavaria: Veilige\(re\) en Vertrouwde Omgevingen \(VVO\)](#)
- [Manifesto Gents Kunstenoverleg](#)
- [deBuren: De \(on\)zin van safer spaces](#)

LEESLIJST

- [Kunstenpunt en Kaaitheater: Better Practices for Safe\(r\) Spaces](#)
- [Unia: Waarom safe spaces essentieel zijn voor gemarginaliseerde groepen](#)
- [Wij - Zij: Van Safe Spaces naar Brave Spaces?](#)
- [Gezinsbond: Safe en safe\(r\) space: alles op een rijtje in een podcast](#)
- [L3 Catalyst Group: What Do You Mean Brave Spaces? I Want Safety!](#)
- [True Colors United: Safe Spaces Are Not Enough to Change the World](#)
- [Echo: Getting comfortable with the uncomfortable](#)
- [The independent Music Insider: On The AIF's Safer Spaces Campaign](#)
- [KdG Research: Zij aan zij](#)
- [Handicap.nl: Toegankelijke Festivals](#)
- [Zorgethiek.nu: 'Basic is: making things more inclusive', gesprek met Joan C. Tronto](#)
- [Inter: Werken aan toegankelijke evenementen](#)
- [Inter: Leidraad voor Toegankelijke Evenementen](#)
- [Eventplanner: Zelfscan voor toegankelijkheid van festivals en evenementen](#)
- [Demos: Toegankelijke cultuur voor mensen met een handicap](#)
- [Vlaams Meldpunt Grensoverschrijdend Gedrag](#)
- [Safe 'n Sound](#)